

jubileá

Životopisný náčrt k 160. výročiu úmrtia Jána Kollára (1793 – 1852)

Peter Podolan

V znamení zrodu

Ján Kollár sa narodil 29. júla 1793 v Mošovciach v Turci, v malebnom kraji zovretom končiarimi oboch Fatier. Jeho detstvo plynulo idylicky azda s výnimkou zásahov silne patriarchálneho a pobožného otca – prísnosť však vyvažovala mierna matka. Kým otec pôsobil v miestnej honorácii – bol richtárom a notárom (a kožušníkom), matka pochádzala z pôvodne bohatej olejkárskej rodiny. Detí sa v rodine narodilo hneď niekoľko, ale nikto zo súrodencov Jána neprekonal, aspoň čo sa týka nesmrteľnej slávy poetu.

Otec bol i v rodine silne autoritatívny a na deti niekedy až prehnane prísny. Často sa to prejavovalo v kombinácii so vznetlivou a tvrdohlavou povahou. Pravda opisy jeho prístupu pochádzajú z pera samotného Kollára, ktorý sa s ním rozišiel v zlom. Silné náboženské povedomie bolo charakteristické pre evanjelikov, ktorí dlho žili v „podzemí“ – modelovalo ho niekoľko storočí protiprotestantskej politiky štátu, aj keď v pomeroch Uhorska ešte pomerne miernej. Tolerančný patent Jozefa II. a finálne zrovnoprávnenie konfesií Leopoldom II. teda prinieslo veľkú chuť na rozvoj roky potláčanej cirkvi. Aj Kollár ako väčšina jeho rovesníkov sa údajne naučil čítať ešte pred návštevou školy práve z náboženských kníh.

Niektoré z detských dobrodružstiev malého Kollára priviedli aj do ohrozenia života – spadol do studne, alebo mu na hlavu spadlo poleno, ktoré sa na strome zachytilo pri zrážaní ovocia.

Chlapec absolvoval základnú školu v rodnej obci, potom ho vyslali do neďalekej Kremnice, aby sa tam v nemeckom prostredí naučil nemecky. Súžitie viacerých národností bolo ventilované zatiaľ „detskými“ nacionálnymi hádkami, ktoré často končili aj bitkami. Kollár si tam vyslúžil posmešnú prezývku „Schlovaken-Patron“. Štúdium v Kremnici prinieslo aj istú skúšku samostatnosti – pretože peniaze Kollár dostával od otca iba s oneskorením, musel si neustále vypožičiavať „zálohy“ od spolužiaka a privyrábať si kreslením obrázkov.

Na vlastnú päsť

Po návrate domov Kollárov otec usúdil, že štúdia bolo dosť, keďže synovi predurčil úlohu svojho opatrovníka v penzijnom veku. Zlom nastal v roku 1810. Kollár nastúpil do učenia k mäsiarovi a toto remeslo sa iba málo zhodovalo s jeho „jemnou“ povahou. Azda aj takýto brutálny protiklad k jeho záľube v múzach a štúdiu sa stal počiatkom mladíckej vzbury. Využil tvrdohlavosť, ktorú zdedil azda práve po otcovi, vzoprel sa jeho rozhodnutiu a na vlastnú päsť pokračoval v štúdiu. Otec so synom si potom už nikdy celkom neodpustili. V tomto čase mal Kollár 17 rokov, čiže nebol odvážnym dieťaťom, nič menej následky boli tvrdé. Na celé ďalšie štúdiu si musel zabezpečovať peniaze sám, čo bolo náročné, hoci ho rodina slabo financovala už predtým. Mladý Kollár sa aj vďaka vízii budúceho povolania stal súčasťou cirkevného spoločenstva evanjelickej cirkvi augsburského vyznania a s jej podporou študoval v Banskej Bystrici, sídle superintendenta. Po overení svojich študijných kvalít pokračoval v štúdiu na evanjelickom lýceu v Bratislave (Prešporku) a napokon (pre evanjelikov) tradične na nemeckej univerzite – v tomto prípade v Jene. Kollárovo rozhodnutie sledovať duchovnú dráhu bolo sčasti praktické, lebo povolanie farár – učiteľ

(resp. menej právnik či správca panstva) bolo vlastne jediným možným pre vtedajšiu slovenskú intelektuálnu elitu. Zabezpečenie kňaza malo pritom viac výhod ako učiteľské povolanie.

Štúdium na lýceu a pobyt v Bratislave (vtedajšom Prešporku) bol spojený s rozvojom Kollárových osobných aktivít. Stal sa tu správcom sirotinca (keďže nechodil domov na prázdniny), čítaval *Týdenník* Juraja Palkoviča, na vlastné oči videl vysokých predstaviteľov víťazných mocností protinapoleonskej koalície, ktorí si sem odskočili z Viedenského kongresu. Zoznámil sa tu aj so svojim mladším rovesníkom Františkom Palackým. Paradoxne Palacký vo svojom životopise zaznamenal, že sa vraj vtedy Kollár zvlášť nezaujímal o nacionálnu otázku – nacionálne vrenie v Uhorsku ale v tomto období nebolo na takej úrovni ako po roku 1830. Čakalo ho tu aj druhé narodenie, ako nazval svoju šťastnú záchranu z prúdov Dunaja, keď sa takmer utopil pri kúpaní.

Kollár získal aj odporúčanie na ďalšie štúdiá na niektoré z nemeckých univerzít. Bez podpory rodiny mu však chýbali peniaze, vrátil sa teda do Banskej Bystrice a zamestnal sa tam ako vychovávateľ. Ďalšie peniaze pokryli cirkevné štipendiá, ktoré ale neboli zvlášť vysoké, keďže išlo o pevnú čiastku, ktorá sa delila medzi viacerých študentov.

Pobyt v Nemecku bol pre Kollára v mnohom zásadný. Zážitky a štúdium literatúry o osudoch miestnych Slovanov u neho vytvorili akýsi rozpoltený prístup k Nemcom a Nemecku. Videl silu mladého nemeckého nacionálneho hnutia, s ktorým určite v hlavných princípoch sympatizoval. Stretol sa tu s mnohými už vtedy svetoznámymi osobnosťami (napr. J. W. Goethe) a modernou aplikáciou nacionálneho liberalizmu. V Nemecku napísal svoje prvé práce, ale stalo sa aj miestom jeho prvého skutočného citového vzplanutia – výsledkom turbulentného zjavne ale jednostranného vzťahu sa stala *Slávy dcera*, Kollárovo slávne, „celoživotné“ básnické dielo.

V jame levovej

Po „úteku“ z Jeny do vlasti Kollár dostal miesto v Pešti, kde pomáhal farárovi Jánovi Molnárovi a neskôr sa po dlhších sporoch stal sám farárom. V tomto prostredí potom strávil 30 rokov a známe je jeho vyhlásenie – „*Mňa Pešť Kollárom urobila.*“ V cirkevno-nacionálnych sporoch paradoxne neboli jeho protivníkmi Maďari, ale Nemci v spoločnom evanjelickom zbore. Kollár opäť osvedčil svoju tvrdohlavosť a húževnatosť – niekoľkokrát zvažoval odchod, niekoľkokrát doslova utiekol – ale vrátil sa a bojoval ďalej. Napokon obhájil svoj post, etabloval slovenský evanjelický zbor, založil i školu. Zhruba druhú polovicu pobytu mu už ale skutočne „spríjemnilo“ búrlivo sa vzťahujúce maďarské nacionálne hnutie. Kollár, ktorý sa usilovnou publikačnou činnosťou dostal na čelo slovenských národovcov, sa stal celkom prirodzene terčom nacionálneho súperenia v Uhorsku, ktoré sa zvlášť okato prejavovalo v ešte stále multinacionálnej Pešti. Nočné „mačacie muziky“, vytĺkanie oblokov a „návštevy“ nepriateľsky naladenej maďarsky vyhranenej mládeže tvorili rámec miestneho folklóru. Neskoršie udalosti ukázali, že môže byť ešte horšie. Počas prestávok medzi polemickými bojmi, kázňami, krstami a pohrebmi tu ale predsa písal svoje diela, oženil sa (s už dávno oplakanou nevestou) a stal sa rešpektovaným slovenským národovcom aj napriek svojmu excentrickému miestu pobytu. Peštiansku idylu hrubo narušila revolúcia rokov 1848 – 1849. Kollárovi a jeho rodine išlo doslova o život. Ako „nepriateľ“ maďarského národa bol napriek vynúteným prejavom lojality k maďarskému národnému pohybu (a odsúdeniu slovenských revolučných aktivít) prenasledovaný. Musel sa skrývať, no aj tak ho na konci roka 1848 uväznili. Vyslobodili ho až cisárske vojská na jar roku 1849. Väznený bol iba pre svoju nacionalitu a inakosť svetonázoru.

Bola to ale práve Pešť, kde napísal väčšinu svojich prác. Okrem drobných básní zo žiackych rokov v roku 1821 vydal svoju básnickú prvotinu *Básne Jána Kollára*. Milostné

motívy ďalej cizeloval v *Slávy dcere*. Túto zbierku potom niekoľkokrát prepracoval, doplnil (1824, 1832, 1838, 1845, 1852) a venoval sa jej vlastne celý život. Označenie básnik jednej zbierky by však bolo príliš zjednodušené. Zložitosť tém Kollára prinútila vydať k básnickej skladbe vysvetľujúce dielo *Výklad čili přímětky a vysvětlivky ku Slávy dceře* (1832).

Ďalšiu časť Kollárovho diela predstavujú vydané zbierky ľudových piesní. Kým v prvej vystupoval anonymne – *Písne světské lidu slovenského v Uhřích* (1823), ďalšie pokračovania: 2. zväzok *Písne světské lidu slovenského v Uhřích* (1827) a 2 zväzky *Národných spievaniek* (1834 a 1835) boli už úplne v jeho réžii.

Vydal tiež výber zo svojich kázni v dvoch dieloch – *Nědelní, příležitostní a slavnostní kázně a řeči* (1831, 1844). Ďalšie kázne vydal v samostatných brožúrkach. Aj kazateľské dielo Kollára bolo preniknuté značnou dávkou nacionálnej slovanskej ideológie.

Okruhom literárneho záujmu bola i história hoci podľa prevažnej etymologickej metóde zjavne kolidovala s jazykovedou a z hľadiska špecifickej orientácie zdrojov aj s mytológiou. Na sklonku života Kollár tento záujem pevnejšie spojil s archeológiou, hoci práce sa v ohľade metód a vyznenia od predchádzajúcich príliš nelíšili. Takto vznikli práce *Ableitung und Erklärung den National – Namens Magyar* (1827), *Rozprawy o Gmenách, počátkách i starožitnostech národu Slawského a geho kmenů* (1830), *Sláwa Bohyně a původ gména Slawuw čili Slawjanuw* (1839). V podobne nastavenom vnímaní historickej minulosti s použitím identických, skôr umeleckých metód potom pracoval v dielach na konci života.

Najzásadnejšou ideologickou prácou Kollára, ktorá bezpochyby silne zarezonovala cez celé generačné spektrum osobností slovenského národného hnutia bola rozprava *O literárnej vzájomnosti medzi rozličnými kmeňmi a nářečiami slovenského národa* (1836).

Slovanský humanizmus

Rámec vyššie uvedenej rozpravy už nespočetnekrát analyzovaný, no opakujú sa o ňom ešte stále početné (a často mylné) stereotypy. Kollárova vízia jednotného slovanského národa vznikla ako defenzívna s ohľadom na malé národy. Pri jeho konštrukcii vychádzal najmä z nepriaznivého postavenia a potrieb Slovákov. Malý a slabý sa mal primknúť k veľkému a silnému. Zjednotenie do veľkého celku bolo podľa Kollára jedinou možnosťou (a nutnosťou) etablovania sa Slovanov v humanitnom stupni filozofie dejín a splnenia svojej dejinnej úlohy.

Kollára možno považovať za idealistického humanistu, no i za pragmatickú, až oportunisticky kalkulujúcu osobnosť. Na podporu Kollárovej humanity hovoria jasným jazykom jeho vznešené myšlienky, na druhej strane však nájdeme aj koncepty tvrdé a racionálne. V prípade slovanského celku totiž Kollár zastával dva prístupy: jednak rýdzo demokratickú jednotu rozličností, kde má i najmenší diel rovnakú hodnotu ako ten najväčší a potom prístup, ktorý nútil menšie diely k integrácii s väčšími, pričom sa im mali prispôbiť, čím sa dostávame k vnútornej asimilácii. Takto sa mali napr. Slováci ale i Lužickí Srbi spojiť s Čechmi a Moravanmi. Presnejšie domyslenie a konkretizovanie týchto princípov už žiaľ v jeho práci nenájdeme.

Notoricky známy koncept 4 kmeňov (počet mal symbolický charakter) – československého, poľského, ilýrskeho a ruského bol skôr počiatočným bodom, nie cieľom. Tým mala byť všeobecná jednota slovanského sveta. Pretože jazyk bol vnímaný ako najzásadnejší atribút národa, pri unifikácii ho mal čakať rovnaký osud, výsledkom malo byť jediné, všeobecne zrozumiteľné slovanské esperanto. Kollárov tlak na parciálnu integráciu slovanského a českého jazyka do „českoslovenčiny“ v „prvom kroku“ znamenal zásadné problémy. Českí vlastenci totiž vylepšenie češtiny slovakizmami odmietali, na druhej strane sa dostal do rozporu s konceptom samostatnej slovenčiny. Znamenalo to spory a polemiky s mladšou generáciou slovenských národovcov (štúrovci), ktorí ho kvôli tomuto postoju

zosadili z trónu slovenskej poézie a viac protežovali J. Hollého. Hoci spočiatku mal podporu Šafárika, ktorý schvaľoval koncepciu československého jazyka, neskôr zostal sám, ale boj vonkoncom nevzdal.

Kollárov prístup pritom odzrkadľuje ešte jednu zvláštnosť. Napriek etnickému či jazykovému charakteru národa, počítal najprv so zjednotením jeho inteligencie, početne pomerne obmedzenej skupiny. Praktický ekonomický význam tak mal vznik otvoreného publicistického trhu, ktorý by umožnil slovanským spisovateľom predávať svoje diela (aj idey) jednoduchšie oveľa širšiemu obecenstvu. Tu musíme pripomenúť, že Kollár svojimi knihami obdarúval iba úzku skupinu priateľov, časť expedoval z prestížnych dôvodov, inak si záujemcovia museli knihy kúpiť, hoci často za zníženú cenu. Bol teda aj schopným obchodníkom (hoci domácu kasu vraj držala manželka).

Špecifickou otázkou je postavenie Ruska a Rusov v Kollárových plánoch. Nájdeme síce pár zmienok o tom, že by mali tvoriť „hlavu“ slovanstva, mali byť zárukou základnej mocenskej bázy, ich dejiny a politika tvorili slávnejšiu časť slovenskej tradície, množstvo narážok a symbolov, ale pri hodnotení ich úlohy si beztak musíme vybrať z oných vyššie zmienených prístupov – pri tom demokratickom by boli iba najväčšou masou tela všeslovanského národa, v druhom prípade skutočne vedúcou a dominantnou silou. Vieme, že bol Kollár v kontakte s viacerými exponentmi cárskeho režimu, to ale zrejme súvislo skôr s kladným prijímaním všetkého ruského, pričom politický systém krajiny bol podružný. Je ale otázne, či si Kollár podobne ako iní rusofíli v tejto dobe želel skutočne priamu vládu ruského cára aj nad Slovákami či Čechmi. Lojalita prejavovaná panovníkovi habsburskej monarchie mohla byť síce ostentatívnym pláštikom aktivít, no i skutočne úprimným postojom. Hádanka Kollárovho názoru na tieto otázky tak zostane nevyriešená asi už navždy. Vieme tiež, že viacerí Rusi s jeho náhľadmi vyslovili nesúhlas.

Predstava jednotného slovanského národa si vyžadovala i projekciu jeho štátu. Formou to mala byť monarchia s vlastnou slovanskou vládou. Na čele mal byť príslušník z niektorého prastarého slovanského šľachtického rodu. (Kollár pritom vo svojich prácach demonštratívne odmietal, že by jeho snaženie malo smerovať k zmene vlád, hraníc či spoločenského status quo). (Neskôr podporoval vznik slovenského veľkokniežactva v rámci Uhorska a habsburskej monarchie.) O zásadných zmenách spoločnosti neuvažoval, hoci poznal neutešené podmienky niektorých vrstiev, neprekonal svoju vlastnými silami vybojovanú príslušnosť k „lepším kruhom“. V tejto otázke ho prekonalí mnohí, hlavne mladší, národovci.

Zjednocovanie Slovanov malo trvať okolo 100 rokov. To, že skutočne približne pri takomto výročí vzniklo silné zoskupenie integrujúce všetky slovanské národy, však patrí k inej etape svetových dejín. Slovanská myšlienka tu ale nedostala takmer žiadny priestor.

Stredoeurópsky panslavizmus Jána Kollára bol hmlistou predstavou, ktorú si príslušníci iných slovanských národov vysvetľovali svojsky a prispôbovali ju svojim potrebám. A predsa mal ďalekosiahle dôsledky. Jeho oklieštenú verziu, ale už vo forme reálneho politického programu prezentoval austroslavizmus. Silne pragmatický prístup ďalej zredukoval túto predstavu do myšlienky československej spolupráce, ktorej plodom sa nakoniec stalo Československo. Štát, ktorý dozaista nezlyhal, aspoň čo sa týka zachovania nacionálno-politickej línie. Nevyhranený panslavizmus ako akési hnutie sprisahancov za svetovládu Slovanov sa stalo obľúbenou nočnou morou v habsburskej monarchii a ako zámienka na nacionálny útlak kvôli maličkostiam zohral možno skôr negatívnu úlohu.

Ako slovanský ideológ Kollár v niektorých rysoch umelo a úmyselne vytváral extra pozitívny obraz o Slovanoch, ich kultúre a charaktere, no bol si vedomý – iste aj napriek svojmu „slovanskému“ presvedčeniu – že je všetko oveľa zložitejšie a že slovanský pôvod nie je zárukou morálnych postojov a pravého človečenstva. Veľa z jeho postulátov bolo nakoniec iba negáciami negatívnych konotácií, akými Slovanov častovali Maďari či Nemci. Kollár sám odmietal, že by niekedy nenávidel ktorýkoľvek národ. Nemcov celkom určite obdivoval

a napriek deklarovanej protinemeckosti ich v nepočetných príkladoch dával slovanskému publiku ako vzor. Jediným súperom zjednoteného slovanského národa mohol totiž byť iba germánsky svet (teda nie iba samotní „Nemci“) a aj preto otázku Maďarov, práve kvôli ich nepočetnosti a faktickej nedôležitosti obchádzal. Nikdy nebol ostro protimaďarsky vyhranený, hoci samozrejme kritizoval dejinné prešľapy a oveľa častejšie súdobé prejavy šovinizmu („maďarošialenstva“). Jeho kritika sa tak zamerala na prejavy násilia a hlúposti.

Byť vlastencom

Vládnuci režim habsburskej monarchie a politické špičky Uhorska neboli naklonené akýmkoľvek zmenám a už vôbec nie tým v rozložení síl tzv. vládnucich národov. Nemožnosť prezentovania takýchto názorov viedla buď k ich šíreniu formou osobných stretnutí, menej korešpondencie (tá bola pod dohľadom), šifrovaniu (napr. v poézii). Opačnou stránkou bola autocenzúra a tiež deklaratívne vyjadrenia lojality.

Nosné osobnosti národných hnutí boli sledované, avšak iba málokedy úrady zasiahli tak tvrdo ako napr. v prípade F. L. Čelakovského pri afére s urážkou ruského cára či v prípade K. Havlíčka Borovského. Zväčša všetok pohyb dusila cenzúra, ktorá bola v českých krajinách prísnejšia ako v Uhorsku. Záviselo ale aj na osobe cenzora. Paradoxne sa ním stal i P. J. Šafárik a niektoré indície smerujú k tomu, že sa podobnou činnosťou zaoberal aj Kollár. Zaradenie knihy na index (teda mechanizmus, že nemôže byť zverejnené oznámenie o jej vydaní, že nemôže byť vyložená v kníhkupectve a možno si ju (ak sa teda o nej potencionálny zákazník nejako astrálne dozvedel) kúpiť na vyžiadanie a iba so zvláštnym povolením) znamenalo vlastne prepadnutie prostriedkov vynaložených na jej vydanie. Avšak Schillerova *Mária Stuartka* bola napríklad bežne dostupná v originále, teda nemčine, ale jej český preklad už takúto výsadu nemal (v diele sa na záver po zemi kotúlala hlava panovníčky, čo bolo zrejme kameňom úrazu – aj pri dvojakom prístupe). Napriek tomu sa môžeme diviť, aké práce cenzúra prepustila a nakoniec – anonymne bolo možné publikovať v zahraničí, čo sa tiež hojne využívalo.

Zásadné však boli aj reakcie iných nacionálnych hnutí. Kollár zaznamenal, že po vydaní akejkoľvek jeho knihy nasledovali celé hromady výhražných anonymných listov, rozbité okná a jedovaté články v najrôznejších plátkoch – býval ale v Pešti, v centre maďarského národného hnutia. V roku 1848 ho „mačacina“ odradila od návštevy Slovanského zjazdu v Prahe. Stupňovanie násilia v Pešti musel Kollár riešiť „kolaboráciou“ – ak totiž nechcel skončiť ako F. Lamberg – a isto nezabúdala ani na svoju manželku a dcéru. Dištancoval sa tak od akcií slovenských dobrovoľníckych vojsk, nosil maďarskú kokardu, ale aj vrecia s pieskom na barikády v uliciach. Začas sa ukrýval mimo domácnosti. Prelom rokov 1848-1849 ale i tak strávil vo väzení. Na nešťastie bol Maďarmi stále vnímaný ako „náčelník“ všetkých Slovákov a v skreslenom vnímaní istých kruhov predsa iba ruský „špión“ mohol dostať z Ruska medailu (hoci za vedecké zásluhy).

Kollár bol v mnohých ohľadoch priekopníkom. Bol jedným z prvých, ktorí pracovali s myšlienkou moderného „etnického“ národa, hoci ešte v „makro“ mierke, svojou agitáciou dokázal zbúrcovať mladšiu generáciu (lebo hnutie štúrovcov mnohé prvky svojho programu prevzalo práve od neho). Kollár tiež presadzoval ideu o orientovaní sa najprv v náboženských a neskôr vo všeobecne slovenských záležitostiach na osobu panovníka, čo sa stalo osou slovenského národno-politickej činnosti na nasledujúce obdobie. Kooperácia slovenských kmeňov či národov mala mať kultúrne, ekonomické i politické konotácie a radí sa k popredným príkladom pokusu o takúto integráciu.

Viedenský život

Pôsobiskom na konci Kollárovho života sa stala Viedeň, kam sa v marci 1849 uchýlil pred besnením maďarskej revolúcie. Život v Pešti si už naďalej nedokázal predstaviť (okrem Viedne dostal aj ponuku na post v Záhrebe). Miesto mimoriadneho profesora slovanskej archeológie na viedenskej univerzite dostal vďaka ostentatívnym prejavom podpory dynastií i monarchii. Zavážil asi i vplyv jeho českých priateľov. Viedenské pôsobenie znamenalo aj spoluprácu s mocenským režimom panovníka. Vypracoval pre neho niekoľko tzv. dobrovzdání – mali upraviť postavenie Slovákov a Slovenska v Uhorsku a monarchii. Týkali sa štruktúry slovenského školstva od materských škôl po univerzitu a celkovej rekonštrukcie štruktúry evanjelickej cirkvi v Uhorsku, no i koncept slovenského veľkokniežactva a rozdelenie Slovenska na kraje a okresy.

Myšlienka slovenského veľkokniežactva (teda slovenskej autonómie) mala zabrániť ďalšiemu národnostnému útlaku (či presadzovaniu unifikáčnych meradiel) zo strany pomadžarčených uhorských úradov. Žiaľ potom, čo panovník pevnejšie uchoпил moc, sa rozhodol konzervatívne nemeniť status quo monarchie. Kollár verný svojej náture sa pokúšal celý projekt oživiť, no márne. Presadil ale svoje náhľady na spisovný jazyk, ktorým sa stala „staroslovenčina“ alebo jednotiacia slovakizovaná čeština. Znamenalo to ďalšiu kapitolu sporov so štúrovcami. Táto úprava však dlho nevydržala.

Kollárov profesný život a publikácie sa zjednotili – venoval sa archeológii a poslednou vydanou prácou sa stala *Staroitalia slavianska*. Dielo dedikované samotnému cisárovi pojednávalo o slovanskej minulosti na území dnešného Talianska a bolo špecifické svojím podaním. Vyšlo ale až posmrtné. Bohovia Retry sa stali pre Kollára témou jeho prednášok na univerzite vo Viedni. Domnelé slovanské modly tiež osobne skúmal skoro dva týždne v Meklenbursku. Spisoval tiež rozsiahlu knihu na túto tému, ktorú sa však už nepodarilo vydať ani posmrtné.

Kollárovi prišlo nevoľno počas vlastnej prednášky. Urýchlene odišiel domov, kde strávil posledné dni. Smrť po intenzívnej chorobe ho dostihla 24. januára 1852. Život jeho diela sa však neuzavrel.

Zakľúčenie

Ján Kollár v slovenskom prostredí predstavoval veľmi svojbytnú osobnosť. Sám bol pomerne malej postavy, čo bolo zrejme dané genetickým substrátom v rodnom kraji. Mal tmavé vlasy (hoci zrejme svetlejšie, ako nám ukazujú dostupné portréty) a končistý nos. Tvári vraj dominovali bystré oči. Už v strednom veku sa mu začala tvoriť plešina, na sklonku života nosil bokombrady. Jeho charakteristickým „identifikačným“ oblečením bol hnedý plášť. Od detstva mal problémy s výslovnosťou, pravdepodobne mierne ráčkoval. Jeho rečníckemu umeniu to ale evidentne neprekážalo. Od malička kreslil a maľoval (dokonca si tak zarábala na skromné žiacke prílepenie), rád hral na fortepiano. Bol pohyblivý, miloval cestovanie a pobyty v prírode (obzvlášť vyvýšené miesta), ako menší žiak bol vraj dobrým hráčom vybíjanej. Absolvoval aj tanečný kurz a hoci neholdoval (aspoň podľa vlastného vyjadrenia) hlučným študentským zábavám, raz vraj v bielej maske benátskeho typu zavítal na maškarný bál v bratislavskej Redute (vtedy prístavba divadla v Bratislave).

Kollár vynikal i zvláštnou povahou. Bol obzvlášť tvrdohlavý a neústupčivý. Je zrejme aj to, že bol pyšný na svoje úspechy, nebol vraj však chvastúňom. Tieto povahové črty ho viedli k mnohým polemikám, kde pravda nebola vždy na jeho strane. Napríklad s Františkom Palackým po takomto spore odmietal nejaký čas hovoriť, Pavol Jozef Šafárik, ktorý mal k nemu najbližšie sa preto radšej podobným situáciám snažil vyhýbať.

Z hľadiska záujmov bol Kollár neuveriteľne všestranne zameraný. Obsiahol vlastne celý objem humanitných vied, okrem záujmu o filozofiu, históriu, archeológiu, teológiu či jazykovedu mal sklony aj k prírodným vedám ako fyzika, no najmä k zoológii a botanike. Tu sa angažoval hlavne vo svojich zbierkach.

Bol tiež zanieteným cestovateľom – turistom, hoci pre túto záľubu nemal dostatok priestoru. Napísal dva cestopisy zo svojich ciest po Itálii, Švajčiarsku a Nemecku. Pravda pri Kollárovom prístupe boli jeho cesty vlastne objavovaním kedysi slovanských krajov.

Mapovať všetky roviny Kollárovho záujmu je iste neľahká úloha. Kým niektoré z myšlienok hovoria i dnes jasnou rečou, iné je nutné oslobodzovať spod nánosov komentárov, ktoré nie vždy presne uchopili podstatu veci. Život a dielo Jána Kollára je však inšpiratívne aj v dnešnej dekadentnej dobe.